

## Nr 15.

Ankom till Riksdagens kansli den 24 juli 1914 kl. 12 m.

*Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad m. m.*

I en till riksdagen avlåten, till särskilda utskottets nr 1 förberedande behandling hänvisad proposition, nr 110, av den 6 juni 1914 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att för anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad m. m. må tagas i anspråk *dels* 16,200 kronor av det för vidtagande av eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom samma byggnad å extra stat för år 1913 anvisade anslaget, *dels ock* 17,205 kronor av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar.

Utredningen i ärendet återfinnes uti ett av departementschefen till nämnda statsrådsprotokoll avgivet yttrande av följande lydelse:

»På Kungl. Maj:ts därom (proposition nr 256) framställda förslag anvisade 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 ett anslag av 31,200 kronor för vidtagande av eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom den åt generalstaben upplåtna egendomen nr 10 vid Birger Jarls torg.

Sedan i brev den 10 juni 1912 överintendentsämbetet härefter anbefallts att gå i författning om vidtagande av dylika anordningar i huvudsaklig överensstämmelse med av överintendentsämbetet förut ingivet förslag, slutande å en kostnadssumma av 31,200 kronor, framhöll överintendentsämbetet i skrivelse den 26 augusti 1913, att berörda förslag innefattade åtgärder *dels* till skydd mot yttre brandfara, *dels* avsedda att göra själva arkivlokalerna mera brandsäkra (nuvarande trähyllors utbytande mot hyllor av järn o. s. v.), men att sistnämnda åtgärder icke kunde företagas utan lokalernas utrymmande under den tid, förändrings-

arbetena påginge. Då sådant utrymmande, enligt vad chefen för generalstabens anmält, icke för det dåvarande vore möjligt, hemställde överintendentensämbetet, att huvudsakligen endast åtgärderna till skydd mot yttre eldfara måtte vidtagas för en beräknad kostnad av 15,000 kronor.

Vad överintendentensämbetet sålunda föreslagit vann den 7 november 1913 Kungl. Maj:ts gillande.

Redan dessförinnan hade chefen för generalstabens satt i gång utredning om anordnade av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad samt om i samband därmed erforderliga byggnads- och reparationsarbeten.

Sedan anbud från ett flertal olika firmor infordrats å dels anordnandet av värmeledning och dels införandet av vatten- och avloppsledningar, tillstyrkte civilingenjören Hugo Theorell den 29 april 1913 antagande av det lägsta anbudet för vardera arbetet, slutande å respektive 14,485 kronor och 4,065 kronor. Till dessa anbudssummor borde emellertid läggas cirka 10 procent för oförutsedda utgifter, vilka vid införande av värmeledning m. m. i en gammal byggnad icke kunde undvikas. För fullständiga ritningar och entreprenadhandlingar samt tillsyn och besiktningar under och efter arbetets utförande tillkomme därjämte cirka 10 procent av entreprenadsummorna, vadan kostnaden för dessa arbeten skulle uppgå till:

för värmeledning .....	14,485 + 10 % =	15,933: 50
» vatten- och avloppsledningar .....	4,065 + 10 % =	4,471: 50
till arvode för ritningar, tillsyn m. m. ....		2,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	22,405: —

Då därjämte kostnaden för byggnadsarbeten för värme- samt vatten- och avloppsledningar ävensom för schaktning, sprängning, fyllning, håltagningar i grundmurar m. m. borde beräknas till 9,000 kronor, uppskattade Theorell totalkostnaderna till 31,405 kronor.

I skrivelse den 6 maj 1913 har chefen för generalstabens framhållit den betydliga eldfaran i det nu tillämpade sättet att medelst kakelugnar och kaminer uppvärma generalstabens lokaler (kriksarkivets lokaler dock undantagna). En övergång till ett ur eldsäkerhetssynpunkt mera betryggande uppvärmningssystem, centraluppvärmning, syntes honom därför synnerligen påkallad, och betydelsen av en snar övergång till detta system framträdde så mycket starkare, om man toge i betraktande, att generalstabens nuvarande byggnad icke torde inrymma något enda, absolut betryggande brandsäkert valv, och att flertalet av de järnskåp,

vari viktiga handlingar måste förvaras, av kostnadshänsyn icke kunnat göras brandsäkra.

De beräknade årskostnaderna för lokalernas uppvärmning medelst centraluppvärmning, jämförda med nuvarande kostnader, framginge av följande tabell.

	Famn eller hl.	å kronor.	Kostnaden enligt	
			nuvarande	föreslagna
			uppvärmningssystem	
Björkved, huggen och sågad, famn.....	100	34,65	3,465	
Antracitkol, hl. ....	70	3,39	237,30	
1:ma engelsk kaminkoks, hl. ....	250	1,75	437,50	
Okrossad gasverkskoks, hl. ....	1,800	1,20	—	2,160
Driftkostnad för cirkulationspump .....	—	—	—	400
Summa kronor	—	—	4,139,80	2,560

Införande av centraluppvärmning skulle således med nuvarande bränslepris medgiva icke blott större trygghet mot eldfara, utan även att kostnaden för lokalernas uppvärmning nedbringades, varigenom den nu årligen uppstående bristen å den under anslaget till generalstabens övningar, expenser m. m. uppförda posten till expenser, renskrivning, tryckningskostnader och ved m. m. skulle komma att minskas. Den verkliga kostnadsminskningen bleve emellertid icke så stor, som av tabellen framginge, enär en viss ersättning måste tilldelas den vaktmästare, som skulle ombesörja värmeledningens eldning och skötsel.

I samband med införande av värmeledning borde även upptagas frågan om införande av vattenklosetter i samma byggnad. Med nuvarande system för klosetterna i byggnaden måste, med hänsyn till det stora antal personer, eller över ett hundratal, som dagligen arbetade inom densamma, budning företagas så ofta som två gånger i månaden. Även med iakttagande av största försiktighet vore det naturligtvis synnerligen olämpligt att nödgas nattetid insläppa främmande personer inom generalstabens lokaler. Detta kunde emellertid icke undvikas annat än genom införande av vattenklosetter.

Utöver förenämnda arbeten bleve vidare såsom en följd av desamma nödvändigt att i sammanhang därmed låta vidtaga en del byggnads- och reparationsarbeten i byggnaden.

På grund därav och då de föreslagna åtgärderna ur besparings-synpunkt lämpligen borde vidtagas samtidigt, ville chefen för generalstaben, under hänvisning till det av Theorell i kostnadsfrågan avgivna yttrandet, hemställa om anvisande av 31,405 kronor till anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad samt i samband därmed erforderliga byggnads- och reparationsarbeten.

Arméförvaltningen har förklarat det ej tillkomma ämbetsverket att ur teknisk synpunkt yttra sig över framställningen, men har på de av chefen för generalstaben anförda skäl tillstyrkt bifall till framställningen.

Överintendentsämbetet har anfört, att ämbetet vid skedd granskning icke funnit annat att mot de föreslagna åtgärderna och därför beräknade kostnader för sin del erinra, än att omkostnaderna för nödiga byggnads- och reparationsarbeten, vilka antagits komma att uppgå till allenast 9,000 kronor, i verkligheten torde komma att belöpa sig till 11,000 kronor; och har ämbetet därför, med tillstyrkande av de begärda anordningarnas genomförande, angivit det för ändamålet behövlige anslagsbeloppet uppgå till 33,405 kronor.

Sedan arméförvaltningens civila departement härefter anmodats att yttra sig, huruvida under förutsättning av bifall till förevarande framställning någon nedsättning och i så fall huru stor sådan kunde ske i anslaget till generalstabens övningar, expenser m. m., har departementet, med bifogande av chefens för generalstaben yttrande i ämnet, den 7 november 1913 avgivit sådant utlåtande.

I detta yttrande har *chefen för generalstaben* anfört, att en övergång från det nuvarande sättet för lokalernas uppvärmning torde, såsom av hans framställning i ämnet framginge, komma att medföra en årlig kostnadsminskning av omkring 1,500 kronor, för vilken summa emellertid borde dragas det belopp, som måste tilldelas den vaktmästare, vilken skulle ombesörja värmeledningens eldning och skötsel. Genom den kostnadsminskning, som torde komma att uppstå även efter ersättning till vaktmästaren, skulle dock den nu årligen uppstående bristen å anslagsposten till expenser, renskrivning, tryckningskostnader och ved m. m. nedbringas. Utgifterna å denna anslagstitel (16,295 kronor) under de senaste tre åren hade emellertid utgjort

1910 .....	kronor 20,795: 88
1911 .....	» 19,011: 41
1912 .....	» 23,120: 20,

varför således en årlig brist allt fortfarande skulle komma att uppstå även efter övergången till centraluppvärmning. För täckande av denna

brist hade besparingar å andra titlar under anslaget måst tillgripas. Med det år från år ökade arbetet vid generalstaben hade emellertid utgifterna under de olika anslagstitlarna ökats och således förut uppstående årliga besparingar i motsvarande grad minskats. En minskning av den nu årligen uppstående bristen å posten till expenser, renskrivning, tryckningskostnader och ved m. m. vore därför av behovet synnerligen påkallad. Någon nedsättning i anslaget till generalstabens övningar, expenser m. m. kunde därför icke ske genom införandet av centraluppvärmning.

*Arméförvaltningens civila departement* har påpekat, att av chefens för generalstaben nyssnämnda yttrande framgår, att utgifterna å posten till expenser, renskrivning, tryckningskostnader och ved m. m. överstigit det beräknade beloppet, år 1910 med 4,500 kronor 88 öre, år 1911 med 2,716 kronor 41 öre och år 1912 med 6,825 kronor 20 öre. Vid sådant förhållande och då reservationerna å anslaget i dess helhet under dessa år icke uppgått till större belopp än respektive 850 kronor 96 öre, 5,936 kronor 11 öre och 3,242 kronor 17 öre, har departementet ansett någon nedsättning i anslaget icke lämpligen kunna äga rum i samband med byggnadsarbetenas genomförande, synnerligast som, enligt vad som framgår av det vid statsverkspropositionen till 1913 års riksdag fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden (sid 38), avsett är, att de medel, arméförvaltningens civila departement kan anbefallas förskjuta för utgifterna till expenser i anledning av krigsarkivets verksamhet inom f. d. arvfurstens palats eller för möjligen erforderliga särskilda kostnader för inbindning av böcker, böra anmälas till ersättande från nämnda reservationer.

De nuvarande värme- och klosettanordningarna i generalstabens byggnad torde icke kunna anses tillfredsställande, utan böra snarast utbytas mot andra mera betryggande anordningar i detta avseende. Kostnaderna härför hava av överintendentsämbetet beräknats till 33,405 kronor, och har jag häremot intet att erinra. En del av detta belopp torde kunna gäldas från det å 1913 års stat beviljade extra anslaget å 31,200 kronor för vidtagande av eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom egendomen. På därom av mig framställd förfrågan hava nämligen såväl överintendentsämbetet som chefen för generalstaben och arméförvaltningens civila departement i särskilda skrivelser förklarat, att av nyss nämnda anslag icke behöver för därmed avsett ändamål tagas i anspråk mera än det den 7 november 1913 anvisade beloppet, 15,000 kronor, och att således återstående 16,200 kronor kunna efter riksdagens hörande användas för nu ifrågasatta anordnande av värmeledning och

vattenklosetter m. m. Vad angår härför ytterligare erforderliga 17,205 kronor, synes mig detta belopp lämpligen kunna bestridas från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, vilka därtill lämna tillgång.»

Då utskottet icke haft något att erinra mot förenämnda framställning, hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att för anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad m. m. må tagas i anspråk *dels* 16,200 kronor av det för vidtagande av eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom samma byggnad å extra stat för år 1913 anvisade anslaget, *dels ock* 17,205 kronor av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar.

Stockholm den 24 juli 1914.

På utskottets vägnar:

KARL STAAFF.

---